

Universal Declaration of Human Rights - Ga

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

JENJEN KPAŊMƆ NI KƆƆ GBƆMƆ ADESA HEGBEI AHE

MLIBOTEMƆ

Akeni anƆƆ nƆ ake afɔ gbɔmei adesai fɛɛ ake mei ni yeɔ egbɔ ke heyeli ko ni anyen ashɔ ye ameden, ni nomei ji heyeli, jalesane ke toinƆle shishifɛi ye je le mli hewɔ le,

Akeni bu ni abuuu, ke asan gbɔmɔ adesa hegbei anɔ ni anaanaa ye shikpɔŋ le etsɔ gbɔmɔ yitsɔŋ ni eha efɛɔ yiwale nii, ke amɔ nɛɛ gbegbelemɔ ake mei foji anine ashe ameshweenii anɔ bɔ ni amɛaanye amewie nɔ ni amɛsusɔ ye nɔ ko he, amɛhe nɔ ni amɛsusɔ ake eja gbɛ pɛ ameye, akanye awo amɛhe gbeyei dɔŋŋ, ni asan akakama amɛ nɔ ko nɔ ko hewɔ le,

Akeni suɔmɔ ni asumɔ ake atsɔ gbɛ kroko nɔ ajieɔ yiwale nɔyeli ko hewɔ ni ehiaa ake awo mla ni baafɛ gbɔmɔ adesa hegbei ahe hewɔ le,

Akeni ehe hiaa ake akɛ he aha naanyobɔ ahi maji aten hewɔ le,

Akeni mei ni yɔ Jenmaji Ekomefeemɔ Ku le mli le ema amɛhemɔkeyeli ni amɛyɔ ye gbɔmɔ adesa mli, ke agbojee ke egbɔyeli ni kɛ hii ke yei aten nɔ aduatsɔ, ni ametswa amɛfai shi hu ake amɛbaabɔ mɔden koni shihile mli anɔ fe tsuutsu, ni heyeli ahe shi jogbanŋ taake ato he gbɛjianɔ ye Jenmaji Ekomefeemɔ Ku le kpaŋmɔ le mli hewɔ le,

Akeni maji ni yɔ Jenmaji Ekomefeemɔ Ku le mli le ewo shi ake amɛke ku le baafɛ ekome bɔ ni afee ni hie asɔ, ni asan gbɔmɔ adesa hegbei ke heyeli ahe shi hewɔ le,

Akeni shishinumɔ ni aaana ye hegbei ke heyeli nɛɛ ahe baafɛ nɔ oti ni abaadamɔ nɔ koni shiwoo nɛɛ aye omanyɛ hewɔ le,

Bele, Agbenɛ

Kpee Wulu le miiha ale

Jenjen Kpaŋmɔ ni kɔ Gbɔmɔ Adesa Hegbei Ahe nɛɛ

Ake mei fɛɛ ke jenmaji fɛɛ asusumɔ kpɛa, koni mei anƆkroanƆkroi ke kui fɛɛ adamɔ kpaŋmɔ nɛɛ nɔ amɛbɔ mɔden ametsɔ nitsɔmɔ ke tsɔsemɔ nɔ ye majian ke maji aten nifeemɔ anɔ amɛha emli hegbei ke heyeli le ahe shi ye je le mli fɛɛ ye maji ni yɔ Jenmaji Ekomefeemɔ Ku le mli dienƆse, asan ke shikpɔji ni yɔ ameshishi anɔ bii hu anifeemɔ mli.

GbejianƆtoo 1

Afɔ gbɔmɔ fɛɛ gbɔmɔ ye agbojee mli, ke hegbe ko ni damɔ ŋɛle koome nɔ. Gbɔmei fɛɛ ye jwenmɔ ke henilee, ni no hewɔ le esa ake amɛhe ahi shi ye nyemi suɔmɔ mli.

GbejianƆtoo 2

Mɔ fɛɛ mɔ ye hegbe ake eyeɔ hegbei ni yɔ kpaŋmɔ nɛɛ mli le amli nɔkɔm le eko, bɔ ni naatsii ko kwraa be ye jaku mli ni aje, hewolo su ni ahie, nuu loo yoo ni aji, wiemɔ ni awieɔ, jamɔ mli ni ayɔ, maŋsaneyeli shidaamɔ mli aloo susumɔ ni ayɔ ye nɔ ko he, maŋ nɔ ni aje, nii ni ayɔ, weku mli ni aje aloo gbenaa ko ni ahie hewɔ.

Asan akwe koni akajie nian bɔ ni ake mɔ ko maŋ ni eje le agbojee miitsu nii ye hegbei nɛɛ agbefan, keji maŋ le ena heyeli jio, aaje maŋ kroko nɔ aakwe esaji anɔ jio, enako heyeli jio, aloo ehɔ nɔyeli ko shishi fɛ ke fɛ.

GbejianƆtoo 3

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ehio wala nɛɛ mli, ake ena heyeli, koni akwe ni efee shweshweeshwe hu.

Gbejianɔtoo 4

Esaaa akε ayey ko ko nyη, aloo ahaa es̄m כמ כמ ko bη ni ejaaa qbe; aahi nyηnyeli ke qbεכמכמכמ qβεjiaηtoī srctoī fεε.

Gbejianɔtoo 5

Esaaa ake ake yiwale nyotɔɔ mɔ ko, aloo ake ehie tsumɔɔ shikpɔɔ, aloo afeɔ le anisenii kegbalaa etoi.

Gbejianɔtoo 6

Mlanaa le mo fee mo ye hegbе ake ake woo haa le ake gbomo adesa.

Gbejianɔtoo 7

Mlanaa le mei fee yeo egbo, ni esa ake akwe koni mo fee mo afee shweshweeshwe bo ni hieiankwemo ko kwraa be mli. Esaaa ake akweo hieian ye mo ko mo ko qbefan keji aye le sane ko ni ke kpanmo nee kpaaa, aloo awo yin koni afee no ko ni kpanmo nee enmee he gne.

Gbejianɔtoo 8

Mə fəe mə ye hegbə akə ebio koni kojomɔhe ko aye esane eha lə bɔ ni hiɛiaŋkwemɔ bə mli, keji aye lə toikɔdɔmɔ sane ni teɔ shi eshiɔ kpanɔm nɛɛ,
aloo Man Mlatso lə, aloo hegbə ni eyɔɔ ye mlanaa lə.

Gbejianɔtoo 9

Esaaa ake amoo mo ko, aloo atsiɔ enaa, aloo atswaa enaneshi tu keji aboteko sane ko ni akeshi ɛ mli jogbanɔ.

Gbejianɔtoo 10

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ kɛji ena sane ko lɛ, ajinafoi ni ahe bɛ sane lɛ mli akojo lɛ bɔ ni hiɛiankwɛmɔ bɛ mli, ni asan amɛbo egbee toi kɛmɔ shi.

Gbejianɔtoo 11

1. Keji mo ko na sane ni sa toigbalamo le esaaa ake abuo le fo ye najian, beja akojo le ye man hie, beian ni aha le hegbe fee ni sa ake ena kefa ehe jogban hu.
2. Esaaa ake abuo mo ko fo ni sa toigbalamo keji efee aloo efee no ko ye man mlanaa aloo jer maji aten mlanaa, keji beian ni afo sane le afo eno le awoko nakai mla le. Ni esaaa hu ake toigbalamo le naa waa fe bo ni mla letsso nakai beian le.

Gbejianɔtoo 12

Esaaa ake ake he woɔ mɔ ko teemɔŋ sane, eweku, eshia, aloo eke mei aten shāramɔ saji amlɪ, ni esaaa ake agbeɔ mɔ ko he guɔ hu. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake mla fāa ehe yɛ enemei agbefan.

Gbejianɔtoo 13

1. Mò fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ eyaa hɛ fɛɛ hɛ ni esumɔɔ, asan̄ ni ehio man̄ fɛɛ man̄ ni esumɔɔ mli hu.
2. Mò fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ eshio man̄ ko nɔ, kɛ lɛ diɛntɛ eman̄ tete, ni eyɛ hegbɛ hu akɛ ekua esɛɛ keyaa eman̄ ekon̄.

Gbejianɔtoo 14

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ akɛ eyabaa abo yɛ man kroko nɔ kejo yiwalɛ naa foi.

2. Ake hegbɛ nɛɛ tsuuu nii keji yiwale nɛɛ ejɛɛɛ efɔŋfeemɔ ni kɔɔ maŋsaneyeli he, aloo eje nifeemɔ ko ni ke Jenmaji Ekomefeemɔ Ku le yɪŋtoi ke gbejianɔtoi le kpāaa.

Gbejianɔtoo 15

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ ake ana le ake maŋ ko nɔ nyo.

2. Esaaa ake ahaa mɔ ko ŋmɛɔ maŋnyo hegbɛ ni eyɔɔ bɔ ni mla eŋmɛɛɛ gbɛ, aloo aaatsi enaa koni ekanye etsake ejiakumaŋ.

Gbejianɔtoo 16

1. Esaaa ake hewolo su, loo maŋ nɔ ni aje, loo jamɔ mli ni ayɔɔ tsɔɔ hii ke yei ni eshe gbāla gbɛ ake amekabote gbālashihile mli kɛwo shwiei. Ameboteko gbālashihile mli jio, amebote gbālashihile mli jio, amefo gbālashihile mli jio, esa ake ana amɛ ake ameyɛɔ egbɔ.

2. Ja mei enyo nɛɛ ekpele nɔ dani amebaanye amebote gbālashihile mli.

3. Weku ji maŋ shikwɛɛ, ni ehiaa ake abaa yi.

Gbejianɔtoo 17

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ ake enaa le diɛŋtse enii, aloo eke mɔ kroko feɔ ekome kɛnaa nii.

2. Esaaa ake ashɔɔ mɔ diɛŋtse nii ni eyɔɔ yɛ edɛŋ bɔ ni mla eŋmɛɛɛ gbɛ.

Gbejianɔtoo 18

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ ake ekɔɔ le diɛŋtse eyiŋ yɛ susumɔ ko he, ni eke ehe woɔ jamɔ fɛɛ jamɔ ni esumɔɔ mli. Heggɛ nɛɛ ŋmɛɔ le gbɛ hu koni etsake ejamɔ loo ehɛmɔkeyeli, ke hegbɛ ake le ekome too, aloo eke mei krokomei afee ekome kɛha mei anu ejamɔ le he yɛ nitsumɔ, nifeemɔ ke kusumfeemɔ mli yɛ maŋjaanɔ loo teemɔŋ.

Gbejianɔtoo 19

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ ake esususɔ nɔ ko he bɔ ni esumɔɔ, ni ehaa aleɔ hu. Heggɛ nɛɛ ŋmɛɔ le gbɛ hu koni ekaŋme mɔ kroko gbɛ ni eetsake ejwɛŋmɔ; ni ebaanye etsɔ gbɛ fɛɛ gbɛ nɔ etao, aloo enine ashe, aloo eha ale sane ko loo susumɔ ko keje maŋ fɛɛ maŋ nɔ, bɔ ni ake husu tsuuu nii.

Gbejianɔtoo 20

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ ake eke ehe bɔɔ ku aloo henaabuamɔ ko ni atse koni afee nɔ ko yɛ toinɔɔ le mli.

2. Esaaa ake anyɛɔ mɔ ko nɔ koni eke ehe abɔ ku ko.

Gbejianɔtoo 21

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ ake le diɛŋtse efataa mei krokomei ahe kekuraa eman, aloo etsɔɔ oshikifɔɔ nɔ ekɔɔ mɔ kroko koni edamɔ enaa.

2. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbɛ ake eyeɔ nibii ni maŋ keyɛɔ ebuaa maŋbii le mli mɔmɔɔ le eko.

3. Maŋbii asuɔmɔnaa nii nɔ abaadamɔ akura maŋ le, ni abaatsɔ oshiki kɔŋŋ ni ato be ni akɛfɔɔ, ni asan mei fɛɛ fɔɔ yɛ teemɔŋ, aloo gbɛ kroko ni shishiumɔ be mli nɔ ale amɛsuɔmɔnaa nii nɛɛ.

Gbejianɔtoo 22

Maŋnyo fɛɛ maŋnyo yɛ hegbɛ ake maŋ akwe koni efee shweshweeshwe, ni esa ake ena hegbɛ koni ana le hu egbojee kɛwula shi. Enɛ feemɔ bbaje maŋ le mɔdɛŋbɔɔ ke maji atɛŋ ekomefeemɔ mli, ke bɔ ni maŋ fɛɛ maŋ gbejianɔtoo ke ejwetri shidaamɔ yɔɔ ha; ni nakai kɔŋŋ hu shika heŋaatsɔɔ, shāramɔ ke kusum hegbɛi ni maŋnyo aaama le baaye ebua koni ake woo aha mɔ fɛɛ mɔ.

Gbejiantoo 23

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake etsuɔ nii, ake etsuɔ nɔ ni le diɛntɛ esumɔɔ, ni ake le aye jalɛgbɛ yɛ nitsumɔ le mli, ni akwɛ koni enitsumɔ akaje edɛɛ hu.
2. Esa ake mɛi ni tsuɔ nitsumɔ kome ana nyɔmɔwoɔ kome bɔ ni hɛiɛɛkwɛmɔ bɛ mli.
3. Esa ake awoɔ nitsulɔ fɛɛ nitsulɔ nyɔmɔ ni sa enitsumɔ le, koni eke ɛɛa ke ebii aye nii bɔ ni baashe amɛnaa; ni keji eeɛhia le, atɔɔ yelikebuamɔ gbɛ ko nɔ afee he eko aha amɛ.
4. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake etseɔ, aloo eke ehe dɔmɔɔ nitsulɔi aku ko koni ekɛtao esaji anaa.

Gbejiantoo 24

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ejɔɔ ehe, ni ejieɔ ehiɛtsɛɛ hu; ni nakai nɔɔɔ hu esa ake atɔɔ ɛmɛletswai abɔ ni esa ake akɛtsu nii, koni awo le nyɔmɔ hu beiaɛ ni eejɔɔ ehe.

Gbejiantoo 25

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ehio shi jogbaɛɛ bɔ ni eeena niyenii, hehaano, wɔɔhe, tsamɔ, ke shihileɛ nibii ni ahe hiaa, koni le ke ebii fɛɛ ana gbɔmɔɔɔ hewale, ni agbɛɛ hu aye abua le keji enitsumɔ ɛmɛ le, aloo enaaa hetsele, aloo eje kpa, aloo etsɔ okulafo, aloo egbɔ, aloo gbɛ ko nɔ le eleee bɔ ni eeefee ena edaɛɛ ɛmaa.
2. Awomei ke gbekɛbii ehia kwɛmɔ ke yelikebuamɔ kredɛɛ ko. Esa ake ana bi fɛɛ bi yɛ ɛlele kome nɔ, bɔ ni akwɛɛ keji kpeemɔ yoo bi loo hemɔ bi ni.

Gbejiantoo 26

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ena skul tsɔsemɔ. Esaaa ake awoɔ nyɔmɔ ko yɛ tsɔsemɔ nɛɛ he, titri le shishijee nɔ le. Esa ake anyɛ mɔ fɛɛ mɔ nɔ, ni ke hooɔ kwraa le egbe shishijee skul naa. Agbele ɛaa ke ninenaa nikasemɔheɛ bɔ ni mɔ fɛɛ mɔ baana mli gbɛ, ni nakai nɔɔɔ hu mɛi fɛɛ baana nikasemɔhe wulu mli gbɛ, shi enɛ baadamɔ mɔɔɔɔɔ nɔ.
2. Tsɔsemɔ mli le esa ake akwɛ koni ayɔse nilee ni yɔɔ gbɔmɔ adesa mli kɛwula shi kejie agbojee ni yɔɔ emli le kpo, bɔ ni baaha hie asɔ gbɔmɔ ke ehɛyeli. Enɛ baaha niaashishinumɔ ke tsuishitoo ke naanyobɔɔ ahi maji atɛɛ, nakai nɔɔɔ hu ji hewolo su ke jamɔ; ni ebaaye ebua Jɛɛmaji Ekomefeemɔ Ku le yɛ toinjoɔ gbɛɛɛ hu.
3. Fɔɔi yɛ gbɛnaa kredɛɛ ko ake amɛ diɛntɛ amɛbaatsɔɔ tsɔsemɔ ni esa ake amɛbii ana yɛ skul.

Gbejiantoo 27

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake eke ehe wɔɔ he ni eyɔɔ le kusumfeemɔi ke ɛaa nifeemɔi amli, ni eyɛ gbɛɛɛ yɛ sɛɛnamɔ ni yɔɔ jɛɛshikpamɔ nifeemɔi amli hu.
2. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ekwɛ koni mɔ ko akaju shi eyɛ niaashikpamɔ, niɛmaa, lalasɔɔ ke niterɛmɔ ko ni le diɛntɛ efee le mli nii.

Gbejiantoo 28

Mɔ fɛɛ mɔ yɛ hegbe ake ehio shɛramɔ ke maji atɛɛ gbejiantoo ko mli: he ni ake hegbei ni yɔɔ kpaɛmɔ nɛɛ mli le tsuɔ nii kɛwulaa shi yɛ.

Gbejiantoo 29

1. Mɔ fɛɛ mɔ yɛ gbɛnaa nitsumɔ ko ha akutso mli ni eyɔɔ le: he pɛ ni eeeye ehe, koni ena tsɔsemɔ ni yɛɔ emuu kɛwulaa shi yɛ.
2. Mɔ fɛɛ mɔ hegbe ke ehɛyeli asɛɛtiumɔ mli le nɔ pɛ ni tsio pɛ ni tsio le gbɛ ji mlai ni awo bɔ ni afee ni ake bule ni sa aha mɔ kroko hegbei ke ehɛyeli, koni ahi shi yɛ hiesɔle ke toinjoɔ mli.
3. Gbɛ ko bɛ ake hegbe ke ehɛyeli nɛɛ asɛɛtiumɔ mli le ate shi ashi yinɔi ke otii ni jwɛɛ Jɛɛmaji Ekomefeemɔ Ku le hie le.

Gbejiantoo 30

Esaaa akɛ atɔɔ kpaɲmɔ nɛɛ shishi yɛ gbɛ ko nɔ akɛ maɲ ko, loo ku ko, loo mɔ ko yɛ hegbɛ ko akɛ efɛɔ nɔ ko ni baanyɛ efite hewalɛ ni yɔɔ hegbɛi nɛɛ aɖɛɛ.
